

Kirjakori 2019

Sisältö

Lajit

Kuvakirjat	3
Lastenkirjat	3
Nuortenkirjat	4
Runot	5
Sarjakuvat	5
Tietokirjat	6
Käännökset	7

Teemat

Lapsen ja nuoren keho	8
Huono-osaisuus, terapia, kirjeet ja voimaantuminen	9
Vastuu ympäristöstä	10
Historialliset romaanit ja aikamatkailu	10
Koulukiusaaminen ja erilaisuus	11
Leikit ja harrastukset	12
Sanoilla leikittely ja kirjojen merkitys	13

Tilastoja	15

Lastenkirjainstituutin vuoden 2019 Kirjakoriin koottiin kaikkiaan 1255 lasten- ja nuortenkirjaa. Kirjoja oli hieman enemmän kuin vuonna 2018, jolloin Kirjakorissa oli mukana 1190 kirjaa. Arvion mukaan vuonna 2019 ilmestyi kaikkiaan noin 1400 lasten- ja nuortenkirjaa, kun mukaan lasketaan mm. käänössarjakuvat, joita ei kaikkia talleteta Lastenkirjainstituutin kokoelmaan.

Lasten- ja nuortenkirjojen kotimaisuusaste on Kirjakorissa jo kolmatta vuotta yli 50 prosenttia. Kotimaisia kirjoja on mukana kaikkiaan 632 ja käännettyjä 597. Kotimaisten kirjojen joukossa on 27 suomenruotsalaista ruotsinkielistä kirjaa, 13 saamenkielistä ja 2 karjalankielistä kirjaa.

Vuoden 2019 lasten- ja nuortenkirjallisuudessa oli esillä monia ajankohtaisia aiheita, kuten lasten ja nuorten keho ja itsemääräämisoikeus, koulukiusaaminen, ilmastonmuutos ja ympäristönsuojelu. Lastenkirjallisuus näyttää myös, kuinka lasten ja nuorten leikit ja harrastukset saavat tekniikasta uusia mausteita, mutta pysyvät osin samankaltaisina vuosikymmenestä toiseen.

Lasten- ja nuortenkirjallisuuden Finlandia-palkinnon voitti Marisha Rasi-Koskisen nuortenromaani *Auringon pimeä puoli* (WSOY), jossa matkustetaan ajassa. Dystooppinen tarina sijoittuu suljettuun kaivoskaupunkiin. Vuoden 2019 kirjoista Pohjoismaiden neuvoston lasten- ja nuortenkirjapalkinnon ehdokkaina ovat Veera Salmen ja Matti Pikkujämsän *Sorsa Aaltonen ja lentämisen oireet* (Otava) ja Jens Mattsonin ja Jenny Lucanderin *Vi är lajon!* (Förlaget).

Runeberg Junior -palkinto myönnettiin Tapani Baggen kirjoittamalle ja Carlos da Cruzin kuvittamalle teokselle *Katoava muumio* (Karisto). Korkeatasoiselle lastenkirjalle annettavan Arvid Lydecken -palkinnon sai Lena Frölander-Ulfen kirja *Nelson tiikeritassu* (*Nelson tigertass*, Teos & Förlaget). Korkeatasoisen nuortenkirjan Topelius-palkinnon sai Briitta Hepo-ojan nuortenromaani *Suomea lohikäärmeille* (Otava). Lastenkirjainstituutin esikoiskirjalle tai rohkealle avaukselle jakama Punni-palkinto annettiin Eino Nurmistolle nuorten tietokirjasta *Homopojan opas* (Nemo).

Suomen kirjataiteen komitean Kaunis kirja -palkinnon saivat Satu Kettusen kuvakirja *Mörköjuhlat* (Tammi), Laura Ruohosen ja Erika Kallasmaan lastenrunokirja *Merimonsterit* (Into), Annika Sandelinin ja Linda Bondestamin *Silkeapans skratt* (Förlaget), Anne Vaskon pienten lasten kuvakirja *Lentopusu* (Etana editions) sekä Hannele Huovin runokokoelma *Hiiri mittaa maailmaa* (Tammi), jonka on kuvittanut Elina Warsta. Kaunis kirja -palkituista sarjakuvista Kirjakorissa ovat mukana Emmi Jormalaisen *Eksyksissä – Being Lost* (Emmi Jormalainen) ja Aino Louhen *Mielikuvitustyttö* (Suuri Kurpitsa).

Suomen Kustannusyhdistyksen tilastojen mukaan lasten- ja nuortenkirjallisuuden myynnissä ei tapahtunut merkittävää muutosta verrattuna vuoteen 2018. Myydyimmät lastenkirjat olivat tunnettujen tekijöiden uutuuksia, myydyimpänä Mauri Kunnaksen *Hurjan hauska unikirja* (Otava), toisena Aino Havukaisen ja Sami Toivosen *Tatu ja Patu, kauhea Hirviö-hirviö ja muita utoja juttuja* (Otava) ja kolmantena Sinikka ja Tiina Nopolan *Risto Räppääjä ja ujo Elmeri* (Tammi, kuvitus Christel Rönns). Käännetyn kirjallisuuden puolella myydyin lasten- ja nuortenkirja oli Jeff Kinneyn *Neropatin päiväkirja 14: Remppaa pukkaa* (WSOY).

Lajit

Kuvakirjat

Kirjakorissa on mukana kuvakirjoja kaikkiaan 413, joista 164 kotimaista ja 249 käännoöskirjaa. Käännoöskuvakirjoista 97 on ns. lelukirjoja, eli aivan pienimmille lapsille tarkoitettuja pahvisivuisia kirjoja.

Kuvakirjojen päähenkilöinä on useimmiten lapsia tai eläimiä. Lapsia oli 59 kotimaisen kuvakirjan päähenkilönä, eläimiä 50. Käännettyissä kuvakirjoissa lapsipäähenkilöitä oli kaikkiaan 26 kirjassa, eläimiä 76 kirjassa. Usein eläimet käyttäytyvät kuten ihmiset. Cecilia Heikkisen kirjassa *Kissa Lempisen joulukiemura* (Lasten keskus) päähenkilönä on kissa, joka asuu kujalla pahvilaatikossa, mutta päätyy kaupungin halki kulkiessaan herra Mäyrälän kirjakauppaan.

Päähenkilöiden sukupuolijakauma oli kotimaisissa kuvakirjoissa hyvin tasainen, 32 tyttöä ja 33 poikaa. Käännettyissä kuvakirjoissa poikapäähenkilöitä (41) oli tyttöjä (21) enemmän. Kotimaisissa kuvakirjoissa oli lisäksi kahdeksan päähenkilöä, joiden sukupuolta ei määritetty. Esimerkiksi Anna Krogeruksen ja Erika Kallasmaan kirjassa *Muttinen ja äiti* (WSOY) seikkailee vauva nimeltään Muttinen.

Kuvakirjojen tapahtumat sijoittuvat yleensä arkiseen ympäristöön, missä seikkaillaan oman kodin lisäksi mm. päiväkodissa ja esikoulussa, kaupungeissa, leikkipuistossa, sairaalassa ja uimahallissa. Usein ollaan myös luonnossa. Kaikkiaan 14 kotimaisessa kirjassa seikkaillaan metsässä, lisäksi luonnossa ollaan mm. saarella, merellä, järvellä ja puistossa.

Päiväkodin arjesta kerrotaan esimerkiksi Johanna Hulkon kirjoittamassa ja Marjo Nygårdin kuvittamassa kirjassa *Hurja Maija* (Karisto), jossa Maija ei halua pukeutua prinsessaksi vaan merirosvoksi. Erikoisempi miljöö on Inka Nousiaisen ja Satu Kettusen kuvakirjassa *Karkumatka* (Otava), jossa Pii karkaa kotoaan täysihoidolaan, ja Tapani Baggen ja Jusa Hämäläisen kirjassa *Pohjoisen pikavuoron arvoitus* (Aviador), jossa seikkaillaan linja-autossa.

Kuvakirjoissa kerrotaan edelleen useimmiten ydinperheistä (26 kotimaista ja 9 käännettyä kuvakirjaa). Yksittäisissä teoksissa on yksinhuoltajia, eroperheitä tai sateenkaariperhe. Sijaisperheestä kerrotaan esimerkiksi Terhi Kankaan ja Anna Aallon kirjassa *Helgan ja Helmerin viikonloppuveli* (Merkityskirjat), jossa Helgan ja Helmerin perheeseen tulee sijoitettu lapsi Myrsky sekä Elise Liikalan *Kirahvi Mainion tarinat* -sarjan (Pesäpuu) neljässä kirjassa, joissa Kirahvi Mainio asuu sijoituslapsena elefanttiperheessä. Sateenkaariperheestä kertoo Helmi Kekkosen kirjoittama ja Aino Louhen kuvittama *Nurinkurin Anna* (S&S), jossa 6-vuotiaalla Annalla on kaksi äitiä.

Lastenkirjat

Lastenkirjoja on Kirjakorissa mukana kaikkiaan 278 kappaletta. Yli 60 % lastenkirjoista oli kotimaisia, eli 169 kirjaa. Käännettyjä lastenkirjoja on 109 kappaletta. Lastenkirjoissa realistisia kirjoja julkaistaan jonkin verran enemmän kuin fantasiaa.

Fantasiakirjojen joukkoon kuuluu esimerkiksi kauhua, kuten Paula Norosen ja Kati Närhen helppolukuinen *Yökoulu ja vaarallinen operaatio* (WSOY) ja Anu Holopaisen *Kauhukännykkä*

(Myllylahti). Fantasiakirjoja ovat mm. Karin Erlandssonin Ögonstenen-sarjan kaksi viimeistä osaa *Bergsklättraren* ja *Segraren* (Schildts & Söderströms). Tavallinen arki muuttuu maagiseksi realismiksi Siri Kolun kirjassa *Villitalo* (Otava), kun Tomtomin uusi kotitalo ottaa jalat alleen ja lähtee kävelemään.

Realististen kirjojen tapahtumapaikkoja ovat mm. jääkiekkohalli, koulu, kampaamo, mummola, ja sairaala. Jukka-Pekka Palviaisen kirjassa *Allu ja kummituskartano* (WSOY, kuvitus Christel Rönns) käydään luokkaretkellä vanhassa kartanossa. Tuula Sandströmin lastenromaanissa *Tervemenoa sirkukseen!* (Enostone, kuvitus Lotta Nevanperä) ollaan mummon luona Kustavissa ja päädytään sirkuskouluun.

Lastenkirjojen päähenkilöinä ovat useimmiten lapset sekä kotimaisissa (111) että käännettyissä teoksissa (67). Muita päähenkilöitä olivat eläimet ja erilaiset fantasiahahmot. Sekä kotimaisten että käännettyjen lastenkirjojen päähenkilöinä oli hieman enemmän tyttöjä kuin poikia.

Lastenkirjoissa valtaosa perheistä on edelleen ydinperheitä, mutta joukkoon mahtuu muutamia uusperheitä, yhden vanhemman perheitä ja sateenkaariperheitä. Veera Salmen kuvitetussa lastenromaanissa *Jello ja nolo nokkahuilu* (Otava) Jello asuu kahdestaan isänsä kanssa ja tempautuu mielikuvitusseikkailuihin, joista yhdessä isä muuttuu tomaatiksi.

Vuonna 2019 ilmestyi suomeksi ensimmäinen osa useassa humoristisessa sarjassa, jossa on mustavalkoinen piirroskuvitus. Andy Griffithsin ja Terry Dentonin *Maailman paras puumaja* -sarjassa (Otava) ilmestyi kaksi osaa. Puumajan asukkaat Andy ja Terry ovat kirjailijoita, joiden deadline lähestyy uhkaavasti. Elise Gravelin *Olga ja haiseva olento ulkoavaruudesta* (WSOY) aloittaa sarjan eläimistä kiinnostuneesta Olgasta.

Nuortenkirjat

Kirjakorissa on mukana kaikkiaan 176 nuortenkirjaa. Kotimaisia kirjoja (100) on hiukan enemmän kuin käännöksiä (76). Käännettyissä nuortenkirjoissa realistisia kirjoja ja fantasiaa julkaistiin suunnilleen yhtä paljon, kun taas kotimaisissa kirjoissa realistisia kirjoja oli reilusti fantasiaa enemmän.

Lähes kaikissa nuortenkirjoissa päähenkilö on nuori. Sekä kotimaisissa että käännettyissä nuortenkirjoissa tyttöjä oli päähenkilöinä jonkin verran poikia enemmän. Nuortenkirjoissa perhemallit vaihtelevat hiukan enemmän kuin kuvakirjoissa ja lastenkirjoissa, mutta edelleen kuvataan eniten ydinperheitä.

Kotimaisten nuortenkirjojen joukossa on useita erilaisia dystopioita. Henna Johansdotterin esikoisromaani *Glavaggan* (Förlaget) kertoo tulevaisuuden suljetusta kaupungista, jossa ihmisarkkitehtien suunnittelema kyborgilapsia jahdataan. Anders Vacklinin ja Aki Parhamaan *Glitch* (Tammi) jatkaa 2100-luvun veden ympäröimään Helsinkiin sijoittuvaa *Sensored Reality* -sarjaa. Nonna Wasiljeffin *Tomupoika* (Otava) jatkaa Loukussa kasvaneen Aaronin tarinaa.

Nuortendekkareita toivoisi ilmestyvän nykyistä enemmän. Antti Halmeen kirjassa *Voodokesä* (Otava) nuoret seikkailevat huumekartellien parissa New Orleansissa. Marja-Leena Tiaisen nuortenromaanissa *Rakas Natasha* (Myllylahti) 18-vuotias Joel tutustuu paremmin isäänsä juuri

ennen tämän kuolemaa. Isän kuoleman jälkeen Joel kohtaa tämän tytärpuolen ja huomaa tahtomattaan sekaantuneensa rikolliseen toimintaan. Hanna Kökön *Rocky, Rauha ja rakkaus* (Mäkelä) sijoittuu litalan lasitehtaan maisemiin. Vasta rakastuneet nuoret joutuvat keskelle murhan selvittelyä. Courtney Summersin suomennetussa nuortendekkarissa *Sadie* (Karisto) vuorottelee minäkertoja Sadien kertomus ja podcast, jonka toimittaja selvittää Sadien katoamista.

Monissa käännettyissä nuortenkirjoissa päähenkilö edustaa etnistä ryhmää ja koko tarina käsittelee esimerkiksi identiteettiin liittyviä asioista. Nicola Yoonin *Aurinko on tähti* (Tammi) kertoo Natashasta, joka on Jamaikasta kotoisin oleva laiton maahanmuuttaja. Natashan perhettä ollaan karkottamassa Yhdysvalloista. Tahereh Mafin kirja *Rakkaus suurempi kuin meri* (Otava) kertoo Shirinistä, joka on muslimi ja pukeutuu hijab-huviin. Shirinin vanhemmat ovat iranilaisia maahanmuuttajia ja tyttö kokee olevansa erilainen kuin valkoiset amerikkalaiset ympärillään. Tomi Adeyemin *Veren ja luun lapset* (Otava) aloittaa fantasiasarjan, jossa on elementtejä afrikkalaisesta tarustosta ja tarinan päähenkilöt ovat tummaihoisia.

Sarjakuvat

Sarjakuvia on Kirjakorissa mukana yhteensä 26 albumia, joista 14 kotimaista ja 12 käännettyä. Käännössarjakuvia talletetaan Lastenkirjainstituutin kokoelmiin vain valikoiden.

Edelleen harvinaista kotimaista lastensarjakuvaa edustavat Pauli Kallion ja Juliana Hyrrin *Kalle, pallo ja sello* (Suuri kurpitsa) ja Kalle Hakkolan ja Mari Ahokoivun *Sanni & Joonas: metsäretki* (Kumiorava) sekä Harri Filpan *Vastarannan siili: värikäs silta* (Soiva Siili). Käännössarjakuvan puolella lapsille on julkaistu Dav Pilkeyn Koiramies-sarjan kaksi osaa, *Koiramies valloillaan* ja *Koiramies ja kaksi kissanpentua* (Tammi). Peyon *Smurffit*-albumiin (Otava) on koottu kahdeksan aiemmin Ruutu- ja Non Stop -lehdissä julkaistua tarinaa.

Sami Makkosen *Kalevala* (Otava) on väkivaltainen ja synkkä sarjakuvasoitus kansalliseepoksesta. Ari Folmanin ja David Polonskyn *Anne Frankin päiväkirja* on sarjakuvaversio tunnetusta kirjasta, joka kuvaa nuoren tytön elämää natsi-Saksassa 1942–1944. Annukka Mäkijärven kuvittama, Hanna-Reetta Schreckin ja Iida Turpeisen käsikirjoittama *Ellen T* (Teos) kertoo Ellen Thesleffin elämästä ja taiteesta. Naistaiteilijoiden elämää kuvaa myös Reetta Niemensivun *Maalarisiskot* (Suuri kurpitsa).

Runot

Runokokoelmia on vuoden 2019 Kirjakorissa kaikkiaan 40, joista 15 on Books on Demand -kustantamon julkaisuja, esimerkiksi 15-vuotiaan Aava Määtän runoja ja valokuvia sisältävä kokoelma *Ouch. Papercut*. Nuorille sopiva runokokoelma on myös Aura Nurmen toimittama kokoelma *Voidaan puhua jossitellen* (Kosmos), joka esittelee 18 nuoren kirjoittajan kirjoittamaa lyriikkaa.

Lukulahja lapselle -hankkeessa julkaistu *Lorulahja* (Lukukeskus) sisältää 26 suomalaisen lastenrunoilijan kirjoittamaa lastenrunoa. Kokoelma lahjoitetaan vuosina 2019–2021 syntyville lapsille osana Lukulahja lapselle -kirjakassia.

Sinikka Nopolan runoissa seikkailee monenlaisia eläimiä kirjassa *Mustekala löytää trikoot* (Tammi). Kirjan on kuvittanut Linda Bondestam. Reetta Niemelän runoissa on erikoisia hirviöitä ja satuolentoja. *Kammutuksia*-kokoelman (Lasten keskus) on kuvittanut Marjo Nygård. Mielikuvitusta kutkuttavia runoja on myös Mika Myllynevan ja Jakke Haapasen kokoelmassa *Nurin ja Kurin: pitääkö mandariinisorsa kuoria?* (Kustannusosakeyhtiö Kureeri), jossa leikitellään hassuilla muodonmuutoksilla.

Eläinten, asioiden ja ihmisten haaveista kerrotaan Annika Sandelinin kirjassa *Om jag fötts till groda* (Förlaget, suom. *Jos olisin sammakko*, Karisto). Kuvitus on Karoliina Pertamon. Hannele Huovin lastenrunoja neljän vuosikymmenen ajalta on koottu Elina Warstan kuvittamaan kokoelmaan *Hiiri mittaa maailmaa: valitut lastenrunot 1979–2019* (Tammi).

Tietokirjat

Lasten ja nuorten tietokirjoja on Kirjakorissa mukana kaikkiaan 293 teosta, mikä on enemmän kuin minään vuonna aiemmin. Kotimaisia tietokirjoja ilmestyi 142 ja käännettyjä 151.

Laadukkaita kotimaisia lasten ja nuorten tietokirjoja julkaistiin monista hyvin erilaisista aiheista. Matti Waitisen *Palovaarin turvaopas* (Lasten keskus, kuvitus Marjo Nygård) kertoo lapsille, kuinka toimitaan tulipalon syttyessä ja millaisia ovat palopelastajien työasut. Pasi Lönnin kirjoittama ja Jussi Kaakisen kuvittama *Poliisiasema* (Tammi) tutustuttaa lukijat poliisilaitokseen ja poliisin työhön poliisikoira Retun opastuksella.

Karoliina Pertamon *Lintunaapurini* (S&S) on aloittelevan lintuharrastajan opas, joka esittelee erilaisia lintuja niiden omassa elinympäristössä. Vuokko Hurmeen kirjoittama ja Anni Nykäsen kuvittama *Karkkikirja: makeaa tietoa herkkusuille* (WSOY) perehdyttää erilaisiin makeisiin ja niiden historiaan. Karoliina Suoniemen *Ihan oikeat viikinkiajan lapset* (Avain, kuvitus Emmi Kyytsönen) seuraa Eurassa viikinkiajalla eläviä lapsia, Mielua ja Joutsia. Maria Laakson *Taltuta klassikko!* (Tammi, kuvitus Johanna Rojola) ohjaa nuoria lukijoita kirjallisuuden klassikoiden pariin rennolla ja humoristisella otteella.

Elämäkertoja julkaistiin mm. Greta Thunbergista, raplaulaja Mercedes Betsosta eli Linda-Maria Roineesta (Venla Pystynen: *Mercedes Betso: ei koira muttei mieskään*, Johnny Kniga), rap-artisti Mikael Gabrielista (Anton Vanha-Majamaa: *Mikael Gabriel: alasti*, WSOY) ja Teemu Pukista (Juha Kanerva: *Teemu Pukki: koko tarina* (Readme.fi). Kari Hotakaisen kirjasta *Tuntematon Kimi Räikkönen* ilmestyi Hanna Männikkölahden selkomukautus (Avain). Leena Virtasen ja Sanna Pelliccionin kirja *Ellen! taiteilija Ellen Thesleffin elämä ja villit värit* (Teos) jatkaa Suomen supernaisia -sarjaa. Etana Editions'in julkaisemassa sarjassa Pieni opas suureen elämään ilmestyivät Isabel Thomasin elämäkerralliset kirjat *Frida Kahlo*, ja *Stephen Hawking* sekä Danielle Jawandon kirjoittama *Maya Angelou*. Malala Yousafzain omaelämäkerrallisessa teoksessa *Meidän oli paettava* (Tammi) kuullaan yhdeksän pakolaistyön tarina.

Vuonna 2018 alkanutta sankaritarinoiden vyöryä jatkoivat G. L. Marvelin ja Leena Parkkisen *Sankaritarinoita eläimistä, jotka muuttivat maailmaa* (Aula & co), Taru Anttosen ja Milla Karppisen *Sankaritarinoita (kaikille)* (Into) sekä Emmi Jäkon ja Aleksis Salusjärven toimittama *Sankaritarinoita pojille (ja kaikille muille)* (Into).

Käännökset

Kirjakori 2019 -näyttelyssä on mukana kaikkiaan 1229 lasten- ja nuortenkirjaa, jos käännöksiä muille kielille ei tässä kohtaa lasketa mukaan. Näistä kirjoista kotimaista alkuperää on 632 kirjaa eli 51 %. Ne on kirjoitettu suomeksi tai muilla kotimaisilla kielillä.

Mukana on 27 suomenruotsalaista ruotsiksi kirjoitettua kirjaa, joista osa on käännetty myös suomeksi. Tällainen on muun muassa Malin Klingenbergin lastenrunokokoelma *Fisens liv*, jonka on kuvittanut Sanna Mander (Schildts & Söderströms) ja joka ilmestyi samanaikaisesti suomeksi nimellä *Pierun elämää* (S&S, suomeksi riimitellyt Hannele Huovi).

Karjalankielellä ilmestyi kaksi kirjaa, esimerkiksi Sanna Hukkasen ja Inkeri Aulan sarjakuvateos *Mecänpeitto*, jonka on kääntänyt aunuksenkarjalaksi Alekski Ruuskanen (Karjalan kielen seura). Saamenkielisiä lastenkirjoja on mukana poikkeuksellisen paljon: 13 kappaletta. Mukana on niin Saamelaiskäräjien kuin norjalaisen kustantamon Davvi Girjin julkaisemia kirjoja, esimerkiksi Tove Janssonin Taikatalvi (Trollvinter) inarinsaameksi nimellä *Tijdätälvi* (Sámediggi) ja Kirste Palton lastenromaani *Jodašeadji Násti* (Davvi Girji) pohjoissaameksi. Romanikielellä kirjoitettuja kirjoja ei tänä vuonna ole yhtään.

Kaksikielisistä kirjoista mainittakoon kuvakirja *Ali iyo Hani xaywanka eyjecel yihin = Alin ja Hanin lempieläimet* (Kulttuurivoimala - Culture Power Station ry), jonka tarina on kirjoitettu sekä suomeksi että somaliksi. Värikkäässä kuvakirjassa kerrotaan Suomessa asuvan somaliperheen arkipäivästä. Kirjan kuvitti Hussein Saleh ja kirjoittajina ovat Mari-Anna Aleniuksen lisäksi Shukri Hassan Ali, Luul Hussein Ali, Rahmo Yusuf Hilowle, Hodan Hussein ja Hani Jeelow.

Käännöskirjoista 70 % on käännetty englannista. Englannista käännettiin muun muassa Carmen Saldañan hauska kuvakirja *Krokopardi ja leotiili* (suomentanut Pirkko Talvio-Jaatinen, Nemo), joka kutsuu lasta yhdistelemään pop up -eläimiä. Kokoelma Walt Disneyn nostalgisia satuja ilmestyi teoksessa *Walt Disneyn satumaa* (Tammi, suomentaneet Lea Karvonen, Marjatta Kurenniemi, Sirkka Nuormaa, Outi Nurmi ja Marjatta Soinio). Useimmat sadut on alkuaan julkaistu Tammen kultaiset kirjat -kuvakirjasarjassa vuosina 1953–1974.

Seuraavaksi eniten on ruotsin kielestä käännettyjä teoksia (69 kpl eli 6 %). Ruotsista käännettiin muun muassa Alex Haridin ja Cecilia Davidssonin kirjoittama ja Cecilia Heikkilän kuvittama *Muumilaakson kertomuksia: Tove Janssonin kirjojen mukaan* (Tammi, suomentanut Katariina Heilala). Uusina laitoksina julkaistiin Gösta Knutssonin useita teoksia sisältävä *Pekka Töpöhäntä - yhteisnide* (Gummerus), jonka suomennoksen on tarkistanut Turkka Hautala, ja Astrid Lindgrenin teosten uusia suomennoksia edellisvuoden tapaan. Myös norjan kielestä on useita käännöksiä (10 kpl) ja islannista on yksi: *Poju – et koskaan lennä yksin*, joka perustuu kansainväliseen animaatioelokuvaan ja Fridrik Erlingssonin alkuperäisideaan ja jonka on kirjoittanut Styrmir Gudlaugsson ja kuvittanut Sigmundur Breidfjörd Thorgeirsson. Suomenkielisestä käännöksestä vastaavat Janne Kauppila, Arvi-Eemeli Berg ja Ira Carpelan (WSOY). Tanskasta ei ollut yhtään käännöstä.

Italiasta käännettiin kaikkiaan seitsemän kirjaa, esimerkiksi Barbara Cantinin kirjoittama ja kuvittama *Mortina*, jonka on suomentanut Katariina Heilala (Tammi). Värikuvin kuvitettu lastenkirja aloittaa zombityöstä kertovan sarjan.

Virolaisia käännöksiä on kaivattu vuosien mittaan ja saatukin viime vuosina mukavasti: viime vuonna kaksi kappaletta, esimerkiksi Kairi Lookin lastenromaani *Piia Pikkuleipä muuttaa*, jonka kuvitti Ulla Saar ja suomensi Katariina Suurpalo (Aviador). Venäjän kielestä käännettiin Leo Tolstoin alun perin vuonna 1892 julkaistu satukokoelma *Luonnosta ja elämästä : satuja ja kertomuksia lapsille*, jonka toimitti Juri Nummelin ja suomensi O. H. Moisio (Kustantamo Helmivyö).

Muista kielistä käännettiin hyvin vähän, mutta jotain kuitenkin. Portugalista suomennettiin runollinen kuvakirja *Kun minä synnyin*, jonka tekstin on laatinut Isabel Minhós Martins, kuvittanut Madalena Matoso ja suomentanut Antero Tiittula (Etana Editions). Kuvakirja valittiin Frankfurtin kirjamessuilla esiteltävään näyttelyyn 100 erinomaisen kuvakirjan joukkoon. Kreikasta suomennettiin lasten tietokirja *Kristuksen elämä*, jonka on kirjoittanut Marina Paliaki (Ortodoksisten nuorten liitto). Kirjan kuvitus on otettu Athosvuoren pyhän Dionysioksen luostarin ikoneista ja seinämaalauksista.

Suomalaisten tekijöiden muille kielille käännettyjä teoksia on mukana tänä vuonna 19 kappaletta ja lisäksi mukana on seitsemän meänkielistä kirjaa. Suomenruotsalaisen Tove Janssonin muumisarjasta käännettiin arabiaksi neljä uutta teosta, esimerkiksi Muumilaakson marraskuu (Sent i november) nimellä *Wadi al-Mumin fi shahr Tishrin al-thani* (Dar Al-Muna). Ranskaksi näyttelyssä on muun muassa Janne Kukkoson Voro-sarjakuvaromaanin kolmas albumi *Voro. Troisième partie, le secret des trois rois* (Casterman, käänttänyt Kirsi Kinnunen) – suomeksi teosta saa vielä odottaa. Virossa puolestaan päästään lukemaan Kreetta Onkelin lastenromaanin *Poiss, kes kaotas mälu*, jonka on käänttänyt Ave Leek (Tiritamm). Meänkielisistä kirjoista mainittakoon Ann-Helén Laestadiuksen ja Jessica Berglundin värikäs kuvakirja *Pimplaus* (Lilla Piratförlaget), joka kertoo koko perheen talvisesta kalaretkestä pohjoisruotsalaisella järvellä. Kaikki meänkieliset kirjat ovat ruotsalaisten tekijöiden.

Teemat

Lapsen ja nuoren keho

Lapsille on ryhdytty opettamaan koulussa ja varhaiskasvatuksessa turvataitoja, ja se näkyy myös lastenkirjallisuudessa. Turvataitoihin liittyy oman kehon hallinta. Raisa Cacciatoren ja Susanne Ingman-Fribergin kirjoittama ja Osmo Pennan kuvittama *Pipunan ikioma napa* (Lasten Keskus) on kehopositiivinen selkokirja. Pipunan kesäkerhossa kerholaiset tutustuvat oman kehonsa osiin ja keskustelevat jokaisen oikeudesta omaan ihanaan kehoonsa. Omaa kehoa ja sen ihmeellisiä osia ihastellaan myös Mervi Lindmanin pienille lapsille suunnatussa kuvakirjassa *Peppe on ihana* (Mäkelä).

Kuura Autereen kirjoittama ja Tina Sarajärven kuvittama *Lohikäärme, jolla oli keltaiset varpaat* (Pieni Karhu) kertoo sadunomaisesti intersukupuolisen pienokaisen syntymästä. Se on ensimmäinen suomenkielinen lastenkirja aiheesta. Kirjan lopussa on aikuisille suunnattu osuus, jossa kerrotaan, mitä intersukupuolisuuteen liittyvä kehollinen moninaisuus tarkoittaa.

Johanna Hulkon nuortenromaanin *Suojaava kerros ilmaa* (Karisto) päähenkilö on 14-vuotias Kepa. Kepa on ylipainoinen ja hänellä on syömishäiriö. Kirjassa kerrotaan yksityiskohtaisesti, miltä tuntuu olla ylipainoinen ja huomata muiden ihmisten reaktiot omaan kehoon. Elizabeth Acevedon säeromaanin *Runoilija X* (Karisto) päähenkilö on myös isokokoinen ja kurvikas, ja on kokenut sen vuoksi seksuaalista häirintää lähes päivittäin. Lihavuus on yksi teema myös Jukka-Pekka Palviaisen nuortenromaanissa *Opeta minut lentämään* (Karisto), jossa taidelukion aloittavan päähenkilön ystävä kertoo, millaista pilkkaa lihava nuori nainen saa kuulla.

Henna Helmin *Lähes täydellinen Miisa* (Tammi) kertoo taitoluistelua harrastavasta Miisasta, joka huomaa kesän jälkeen, etteivät kisavaatteet enää sovi hänelle yhtä hyvin kuin keväällä. Miisa pelkää lihoneensa ja päättää vähentää syömistään. Aikuisten kanssa keskusteltuaan Miisa ymmärtää kehonsa muuttuneen murrosiän myötä ja tajuaa terveellisen ja monipuolisen ruokavalion merkityksen.

Huono-osaisuus, terapia, kirjeet ja voimaantuminen

Mielenterveys ja sen hoito on tullut viime vuosien nuortenkirjallisuudessa aiempaa näkyvämmäksi. Entistä useammissa kirjoissa mielenterveys on esillä ja esimerkiksi terapiassa käymisestä kerrotaan avoimesti. Jani Pösön ja Teemu Nikin *Sekasin* (Otava) kertoo mielenterveysongelmien vuoksi suljetulle osastolle tulleista 17–20-vuotiaista nuorista. Kirja perustuu samannimiseen televisiosarjaan.

Nuortenromaanin *Rakas Evan Hansen* (WSOY) kertoo ahdistuneisuushäiriöstä kärsivästä lukiolaisesta. Hän saa terapeutiltaan tehtäväksi kirjoittaa itselleen kirjeitä. Yksi kirjeistä päättyy koulukaverille, joka tekee pian itsemurhan. Kirjeen vuoksi Evan joutuu keskelle valheiden vyyhtiä.

Kirjeet ovat esillä myös Anneli Juutilaisen toimittamassa *Kirjeitä nuorelle itselleni* (Docendo) -teoksessa, johon on koottu 21 julkisuuden henkilön haastattelut, joissa he kertovat mitä haluaisivat sanoa nuorelle itselleen. Teoksen tarkoituksena on olla inspiraation ja vertaistuen lähde nuorille. Vertaistukea tarjoaa Elina Hirvosen ja Juuli Hurskaisen kokoama *Minä jaksan tämän päivän: tarinoita lastensuojelusta* (Lastensuojelun keskusliitto). Antologiaan on koottu täysi-ikäisyyden kynnyksellä olevien nuorten kokemuksia siitä, millaista on ollut kasvaa perheessä, jossa on kaltoinkohtelua, väkivaltaa tai muuta huono-osaisuutta. Nuoret kirjoittavat myös kirjeen itselleen lapsena.

Miia Lehtosen ja Minna Jaakkolan tietokirja *Välikädessä: kirja nuorelle vanhempien erosta* (Kasper – Kasvatus- ja perheneuvonta) tarjoaa nuorelle tietoa siitä, kuinka vanhempien ero vaikuttaa elämään ja kuinka siitä voi selvitä. Kirjaan on koottu nuorten omia kokemuksia vanhempien erosta. Ulrike Falchin ja Sofie Frøysaan *Tyttövoimaa! : ensiapupakkaus* (WSOY) on voimaa antava tietokirja tytöille. Kirjassa käsitellään mm. seksismiä ja sukupuolten välistä epätasa-arvoa, ja annetaan ratkaisumalleja vaikeissa tilanteissa toimimiseen. Jenni Pääskysaaren kirjoittama ja Matti Pikkujämsän kuvittama tietokirja *Hetki ennen kuin maailma muuttui* (Otava) kuvaa maailmaa muuttaneita tapahtumia ja ihmisiä ja rohkaisee uskaltamaan muuttamaan maailmaa pienillä ja suurilla tavoilla.

Huono-osaisuus on esillä myös lapsille suunnatuissa kuvakirjoissa. Veera Salmen kirjoittama ja Matti Pikkujämsän kuvittama *Sorsa Aaltonen ja lentämisen oireet* (Otava) kuvaa lintuja

pullajonossa, mutta kertoo myös siitä, kuinka jokaisella on suurempia haaveita ja niitä pitää tavoitella. Tomi Kontion ja Elina Warstan kirjassa *Koira nimeltä Kissa tapaa kissan* (Teos) koira asuu kodittoman alkoholistimiehen Näädän kanssa Helsingissä. Laitapuolenkulkijoillekin tärkeintä on ystävyys. Mimmu Tihisen lastenromaanissa *Pieni numero* (Karisto) alakouluikäinen Petunian äiti on toiminnanohjaajana monikulttuurisen alueen lähiötalossa. Petunian isä on työtön ja pummaa lähiötalosta kahvia. Koulukiusattu Petunia kirjoittaa Pieni numero -lehteä, jossa hän puuttuu havaitsemiinsa epäkohtiin.

Vastuu ympäristöstä

Ilmastonmuutos ja ympäristönsuojelu nousee esiin useassa lastenkirjassa. Laura Ertimon ja Mari Ahokoivun tietokirja *Ihme ilmat: miksi ilmasto muuttuu* (Into) tarjoaa lapsille tarinallisen tietopakettin ilmastosta, päästöistä ja ilmastonmuutoksesta ja vastaa selkeästi moniin kysymyksiin aiheesta. Mikko Pelttarin kirjoittama ja Jenna Kunnaksen kuvittama *Näkymätön myrsky* (Otava) on tarina Sumulaaksossa asuvista sisaruksista, jotka ihmettelevät luonnossa tapahtuvia muutoksia. Kun aikuiset eivät toimi, lapset ryhtyvät itse pelastamaan ympäristöään.

Ruotsalaisesta ilmastoaktivisti Greta Thunbergista kerrotaan kahdessa tietokirjassa. Valentina Camerinin kirja *Gretan tarina: et ole koskaan liian pieni tekemään suuria asioita* (Into) on Gretan elämäkerta. Greta Thunbergin ja hänen perheensä kirjoittama *Sydämen asioita: perhe ja planeetta kriisissä* (Tammi) kertoo, kuinka perheen elämä muuttuu lasten sairastumisen ja ilmastoaktivismiin myötä.

Jenni Erkintalon kuvakirjassa *Mato ja meri* (Etana editions) mato lähtee seilaamaan merelle pullonkorkin kyydissä. Seikkailuista innostunut mato vaihtaa aina vain suurempaan alukseen, kunnes Keltaisen kalan hätähuuto meren saastumisesta pysäyttää sen. Itämeren suojelua käsitellään Camilla ja Viveca Stenin Synkät vedet -nuortenromaanisarjan kolmannessa osassa *Loimut* (Otava). Merenkansan jättämä vaihdokas Tuva selvittää, mitä merenhaltija haluaa viestiä upottamalla yhteysaluksen.

Timo Parvelan *Ella ja kaverit hiilijalanjäljillä* (Tammi) sisältä kolme ympäristönsuojeluun liittyvää tarinaa. Marja Ahon nuortenromaanit *Puunhalaaja* ja *Loukuttaja* (Atrain&Nord) kertovat Unnasta, joka vastustaa hänelle rakkaan metsän harvennushakkuuta aggressiivisella aktivismilla ja puolustaa eläinten oikeuksia.

Historialliset romaanit ja aikamatkailu

Sekä lasten- että nuortenkirjallisuuden puolella ilmestyi useita romaaneja, jotka liittyvät historiallisiin tapahtumiin ja käsittelivät niitä joko realistisesti ja spekulatiivisen fiktion kautta.

Eva Frantzin lasten kauhuromaanin *Osasto 23* (S&S) sijoittuu 1900-luvun alun Helsinkiin. Päähenkilö, tuberkuloosia sairastava Stiina saa mahdollisuuden lähteä Vadelmarinteen parantolaan. Köyhä perhe lähettää tytön parantolaan, missä mikään ei ole sitä miltä näyttää. Tapani Baggen kirjoittama ja Carlos da Cruzin kuvittama *Katoava muumio* (Karisto) jatkaa historiallisen seikkailukertomusten sarjaa. Apassit-sarjan kolmannessa osassa Ateneumin muinaisesta Egyptistä kertovasta näyttelystä katoaa muumio.

Vaihtoehtoista historiaa kertova J. S. Meresmaan Ursiinitrilogian päätösosa *Voimanpesä* (Robustos) sijoittuu Verlan tehdaskylään 1800-luvun lopulla. Anniina Mikaman nuortenromaanisarjan toinen osa *Huijarin oppipoika* (WSOY) sijoittuu Krakovaan vuonna 1829.

Raili Mikkasen nuortenromaani *Kunhan ei nukkuvaa puolikuollutta elämää* (Tammi) kertoo Minna Canthin perheen elämästä Kuopiossa perheen toiseksi vanhimman tyttären Ellin näkökulmasta. Reetta Niemensivun sarjakuvateos *Maalarisiskot* (Suuri Kurpitsa) kuvaa neljän taideopiskelijan elämää 1800-luvun lopun Pariisissa. Helene Schjerfbeck, Helena Westermarck, Maria Wiik ja Ada Thilén huomaavat, että naisopiskelijat saavat kohdata vähättelyä monelta taholta.

Historiallisilla ja spekulatiivisilla aikamatkoilla käydään useissa kirjoissa. Marisha Rasi-Koskisen kirjassa *Auringon pimeä puoli* (WSOY) 16-vuotias Emilia joutuu aikamatkalle omaan menneisyyteensä ja elää rinnakkain lapsiminänsä kanssa. Sanna Iston nuortenromaanissa *Sirpale* (WSOY) rikkoutuneen kahvikupin korva vie lukiolaisen Minjan nykyajasta 1930-luvulla kotitalossaan asuneiden ihmisten luo. Mikko Koirasen kirjassa *Nauhoitettava ennen käyttöä* (Myllylahti) 16-vuotias Miro haluaa tietää, kuka hänen isänsä on. Miro pääsee tapaamaan nuoren äitinsä reilut 16 vuotta aiemmin siirtymällä ajassa oudon vanhan videonauhurin avulla. Ajassa liikutaan myös Heikki Lehiköisen lastenromaanissa *Tufunus avaruudessa* (Teos) ja Ritva Seppin kirjassa *Susiklaani* (Books on Demand), jossa päähenkilö pääsee suden hahmossa kivikauteen. Cressida Cowellin Treetooppien kaksosten seikkailut kirjoissa *Kaksoset ja t-rex* sekä *Kaksoset tapaavat Diplodocusen* (Läsrörelsen) perhe on joutunut dinosaurusten aikaan.

Koulukiusaaminen ja erilaisuus

Kuvakirjoissa huomataan, että toisen erilaisuus johtaa kiusaamiseen. Annukka Kiurun kirjoittamassa ja Sirkku Linnean kuvittamassa kuvakirjassa *Moksu ja Avaruus-Osmo* (Minerva) pientä avaruusolentoa Osmoa kiusataan avaruudessa, koska se on erilainen kuin muut. Petri Tammisen kirjoittamassa ja Valpuri Kerttulan kuvittamassa kirjassa *Kun kohtaat avaruusolennon: viisi tärkeää ohjetta* (Karisto) annetaan opastusta toisten kohtaamiseen. Vaikka vastaantulija tai uusi ystävä olisi avaruusolento, tulee häntä tervehtiä ja esittäytyä kohteliaasti, ja sen jälkeen varmistaa onko kaverilla vessahätä.

Kiusaamisen syyt ovat monenlaisia. Koulukiusaaminen on esillä Mimmu Tihisen kirjassa *Pieni Numero* (Karisto), jonka päähenkilö Petuniaa kiusataan koska hänellä on kirpputorilta ostettuja vaatteita. Jaana Levolan selkokirja *Käppänät* (Avain) kertoo 10-vuotiaasta Venlasta, joka opiskelee osan tunteista pienryhmässä lukihäiriön vuoksi. Venlaa kiusataan pienryhmässä opiskelun vuoksi, mutta lohtua tuovat lemmikkikoirat ja lukeminen alkaa sujua, kun hän lukee ääneen muistisairaalle mummulle. Sam Copelandin kirjassa *Sami muuttuu kanaksi* (Otava) 9-vuotias Sami onnistuu pakenemaan kiusaamista muuttamalla eläimeksi aina, kun hänellä on paha mieli. Tuula Kallioniemen *Verkot* (Otava) kertoo Serestä, joka muuttaa kiusaamisen vuoksi toiseen kouluun kuudennella luokalla. Sere asuu isovaarinsa luona ja kalastaminen on heidän yhteinen intohimonsa. Pian huhut Seren kiusaajan roolista kulkeutuvat uuteenkin kouluun ja hän huomaa olevansa jälleen opettajien puhuttelussa.

Mervi Heikkilän fantasiaromaanissa *Jaan ja jäähammas* (Karisto) Jaania kiusataan koulussa, koska hänen isänsä on kuollut. Arja Puikkosen *Liitopoika* (Karisto) kertoo Akusta, jota on alakoulussa kiusattu niin rankasti, että hän näkee edelleen painajaisia. Uudessa yläkoulussa pilkka ja nimittely

jatkuu. Aku ystävystyy kahden keppihevosta harrastavan tytön kanssa ja tutustuu itsekin ratsastamiseen, kun on aiemmin lähinnä tehnyt nahkavarusteita hevosille. Heidi Silvanin nuortenromaanissa *Tytti Seckelinin elämä ja esikoisteos* (Myllylahti) päähenkilön kirjoittamisharrastus tulee esille, kun Tytti kadottaa muistitikkunsa ja se päättyy väärin käsiin. Tyttiä kiusataan hänen kirjoittamisharrastuksestaan, mutta syyksi paljastuu myöhemmin mustasukkaisuus.

Lasten- ja nuortenkirjallisuuden puolella autofiktio ei ole toistaiseksi noussut esille samalla tavalla kuin aikuistenkirjallisuuden puolella. Autofiktiivisiä aikuisten romaaneja on mukana Kirjakorissa, koska ne sopivat hyvin myös nuorille aikuisille lukijoille. Koulukiusaaminen on aiheena esimerkiksi Antti Röngän romaanissa *Jalat ilmassa* (Gummerus), joka pohjautuu kirjoittajan rankkoihin kiusaamiskokemuksiin. Traumaattisista nuoruuden kokemuksista ja ulkopuolisuudesta kertoo myös Riina Mattilan *Eloanjäämisoppi* (Kosmos). Nuoruuden ulkopuolisuuden tuntemuksia käsitellään myös Aino Louhen sarjakuvaromaanissa *Mielikuvitustyttö* (Suuri Kurpitsa). Myös Juliana Hyrrin sarjakuvanovelleissa kirjassa *Satakieli joka ei laulanut* (Suuri kurpitsa) palataan lapsuuden vaikeisiin kokemuksiin.

Leikit ja harrastukset

Kuvakirjoissa kuvataan monenlaisia leikkejä. Vuokko Hurmeen ja Suvi-Tuuli Junntilan pienten lasten kirja *Leikkimään, pahvi!* (S&S) kertoo, kuinka monenlaisia leikkejä syntyy pahvilaatikoista. Katri Tapolan ja Karoliina Pertamon kirjassa *Oivan tie* (S&S) savesta rakentuu autotie hiekkalaatikon poikki. Hiekkalaatikolla leikitään myös Maria Nilsson Thoren kirjassa *Kolmikko kaivaa kuopan* (Mäkelä). Jemina Heljakan ja Pauliin Linjaman kirjassa *Pikkupandat leikkipuistossa* (Tactic) seurataan pandojen leikkejä puistossa liikuteltavien kuvien avulla.

Nukkeja ja nukkekotileikkejä leikitään Mariko Härkösen valokuvakuvitetussa kirjassa Hansperi rikkoo kaiken (Myllylahti). Kerttu Rahikan ja Nadja Sarellin kirjassa *Elsa ja Lauri riehuvat* (Mäkelä) päiväkodissa alkaneet kivat leikit muuttuvat kotona riehumiseksi ja lelujen heittäilyksi. Lauri Hirvosen kirjassa *Pei ja Ryhveli pelastajina* (Mäkelä) sisarukset leikkivät pelastajia ja rakentavat palomenopelin. Jens Mattsonin ja Jenny Lucanderin kuvakirjassa *Vi är lajon!* (Förlaget) kaksi veljestä leikkii hurjia savannin leijonia. Leikki jatkuu, vaikka toinen veljeksistä sairastuu vakavasti.

Heini Junkkaalan lastenromaani *Kymmenen tikkua laudalla* (Otava) on saanut nimensä tutusta pihaleikistä. Kirjassa Anna viettää kesälomaa maaseudulla perheensä kanssa. Hän veistää kymmenen tikkua kuten vanhassa leikissä ja nimeää ne eripuraisten perheenjäsentensä mukaan. Tikut alkavat toimia voodooonukkejen tavoin.

Kalle Hakkolan ja Mari Ahokoivun sarjakuvassakirjassa *Sanni & Joonas: metsäretki* (Kumiorava) on tarina, jossa kuvataan sisarusten leikkejä, jotka he keksivät junamatkalla ajankuluksi. Maria Kangaskortet on koonnut tietokirjaansa *Ruutuvapaata: puuhaa leikki-ikäisille* (Otava) ohjeita sataan helppoon sisä- ja ulkoleikkiin.

Mielikuvituksellisia leikkejä, joissa eläimet puhuvat, kuvataan virolaisen Kairi Lookin kirjassa *Piia Pikkuleipä muuttaa* (Aviador). Vuokko Hurmeen ja Tiina Konttilan kirjassa *Eläinhoitola Pehmo ja kiero rakki* (WSOY) sisarukset leikkivät kerrostalon kellarissa eläinhoitola. Leikissä syntyy riitaa, kun Sisun löytämä räjähtänyt koiralelu alkaa riehua. Suositut keppihevoslleikit ovat mukana

useissa kirjoissa. Merja ja Marvi Jalon kirjassa *Kadonnut raippa* (WSOY) järjestetään keppihevosten esteratsastuskilpailut. Leikit keskeytyvät, kun yhden osallistujan hieno raippa katoaa.

Isommille suunnatuissa kirjoissa keppihevokset muuttuvat leikistä harrastukseksi. Arja Puikkosen kirjassa *Liitopoika* (Karisto) kuvataan yläkouluikäisten keppihevosharrastusta, johon liittyy ratsastuksen ja kilpailujen lisäksi hevosten tekeminen ja myyminen. Virpi Skipparin tietokirja *Keppihevokset ja keppikrossarit: itse luotuja hevosvoimia* (Suomen 4H-liitto) opastaa tekemään ratsuja itse.

Isompien lasten kirjoissa leikit saavat uudenlaisia muotoja, kuten Jari Mäkipään kirjassa *Masi Tulppa, klikkien kingi* (Tammi). Masi tekee ystävänsä Pellervon kanssa videon keksimänsä supersankarin Hukkajätjän seikkailuista. Videon lataamisella nettiin on kuitenkin yllättäviä seurauksia. Yksi kirjoissa paljon esillä oleva leikki on salapoliisileikki, joka usein johtaa tarinoissa oikeiden roistojen jäljille. Joanna Heinosen esikoislastenromaanissa *Herkko ja kadonneen ajan arvoitus* (Myllylahti) yksinäinen Herkko leikkii salapoliisia elollisen lakanan kanssa. Geoetsivät joutuvat salapoliisitehtävien äärelle etsiessään geogätköjä sarjan kymmenennessä osassa *Geoetsivät ja koulun kummitus* (Karisto).

Kirsti Kurosen säeromaanissa *Merikki* (Karisto) Meri ja Ruusu ovat olleet pienestä asti parhaat ystävykset. Lapsena he leikkivät yhdessä barbeilla ja myöhemmin he ovat pitäneet yhteistä letitysblogia. Kun Ruusu alkaa etsiä uusia kavereiden seuraan, Meri miettii, miten barbileikki oikeasti eteni.

Linda Skuggen nuortenromaanissa *Alexia ja teatteripaniikki* (Stabenfeldt) kuvaa 13-vuotiaan Alexian tubetus- ja teatteriharrastusta. Teatterileiri vaikuttaa pettymykseltä, mutta oman näytelmän esittäminen johdattaa keskustelemaan äidin kanssa Alexian isästä. Teatteria harrastaa myös 10-vuotias Tippi Heidi Silvanin lastenromaanissa *Lava kutsuu, Tippi!* (Myllylahti). Marja Ahon *Kaikki menee, Jessiina!* (Myllylahti) kertoo cheerleadingin aloittamisesta. Uimahyppämisestä kerrotaan Iiris Suvitien ja Marko Laihisen nuortenromaanissa *Kymmenestä metrillä* (Puukenkki).

Jalkapalloa harrastetaan mm. Mika Keräsen lastenromaanissa *Armando muuttaa Suomeen* (Lector), Mika Wickströmin helppolukuisessa lastenromaanissa *Totti ja saksipotku* (WSOY) ja Pauli Kallion ja Juliana Hyrrin sarjakuvakirjassa *Kalle, pallo ja sello* (Suuri Kurpitsa). Kalle harrastaa tosissaan sekä jalkapalloa että sellon soittoa, eikä harrastusaikataulujen yhdistäminen ole aina helppoa. Joukkuelajit ovat esillä Kalle Veirton kirjoissa, salibandy kirjassa *Takapuolten taisto* (Karisto) ja jääkiekko kirjassa *Painajainen kaukalossa* (Karisto).

Mervi Heikkilän ja Marjo Nygårdin selkokirja *Koiran kanssa* (Avain) kertoo erilaisista harrastus- ja työkoirista. Riina ja Sami Kaarlan uuden kirjasarjan aloittavissa kirjoissa *Täältä tullaan, lemmikit* ja *Varkaan jäljillä* (Tammi) tutustutaan eläinrakkaaseen Kati-een, joka auttaa eläimiä yhdessä robottinsa Ti-botin kanssa.

Sanoilla leikittely ja kirjojen merkitys

Kirjan päähenkilönä voi olla myös piste, kuten Kaisa Happonen ja Joonas Utin kirjassa *Piste* (WSOY). Piste on kyllästynyt esiintymään kaikissa tarinoissa ja joka lauseen lopussa. Se intoutuu kuitenkin kertomaan tarinaa avaruuskoirasta.

Anne Vaskon pienten lasten kirjassa *Lentopusu* (Etana Editions) kirjastoauto rakastuu lentokoneeseen. Kirjan sivuilla leikitellään eri kokoisilla kirjaimilla. Sanojen merkityksillä leikitellään Kirsti Kurosen kuvakirjan *Kerro minulle kaunis sana* (Karisto) tekstissä ja Karoliina Pertamon kuvituksessa. Lapsen kotona käytetään vain rumia sanoja, ja siksi hän lähtee keräämään kauniita sanoja. Yksi sanoista saadaan kirjastonhoitajalta, jonka mielestä kaunein sana on lukutoukka.

Kirjaston puolesta taistellaan Kalle Veiston nuortenromaanissa *Henkka & Kivimutka ja Kirjastokarju* (Karisto). Kirjastoa puolustaa tubettaja Kirjastokarju. Mila Teräksen lasten fantasiasarjan toisessa osassa *Kadonnut kaupunki* (Otava) kirjaston vanha kirja johdattaa päähenkilöt vedenalaiseen Marepolisin kaupunkiin.

Tracey Corderoyn kirjoittama ja Tony Nealin kuvittama *Täyden palvelun tarinapuoti* (Mäkelä) urhea ritari joutuu etsimään tarinaansa uuden lopun tarinapuodista, kun lohikäärme on lähtenyt lomalle. Metafiktiolla leikittelee myös Tom Fletcherin kirjoittama ja Greg Abbottin kuvittama *Tässä kirjassa asuu lohikäärme* (WSOY). Lukijan pitää huolehtia, ettei kirjan sivulla asuva pieni lohikäärme sytytä kirjaa palamaan.

Kirjakori 2019: tilastoja

Laskelmissa ei ole mukana uusia painoksia eikä kirjojen erikielisiä versioita.

1. Kirjojen tekijät

	Naisoletettu	%	Miesoletettu	%
Kotimainen kuvakirja	188	80	47	20
Käännetty kuvakirja	120	60	80	40
Kotimainen lastenkirja	201	78	56	22
Käännetty lastenkirja	114	66	59	34
Kotimainen nuortenkirja	66	63	38	37
Käännetty nuortenkirja	48	74	17	26
Käännetty lelukirja	71	77	21	23

2. Realismi vs. fantasia

	Realismi	Fantasia	Eläimet*
Kotimainen kuvakirja	43	53	48
Käännetty kuvakirja	38	28	75
Kotimainen lastenkirja	61	81	9
Käännetty lastenkirja	38	47	11
Kotimainen nuortenkirja	28	58	2
Käännetty nuortenkirja	28	28	

*Ihmisten lailla käyttäytyvät, inhimilliset eläimet

3. Kirjojen päähenkilöt

	Lapsi	Nuori	Aikuinen	Eläin	Fantasia- hahmo	Lelu	Muu	Useita
Kotimainen kuvakirja	59	2		50	18	1	3	1
Käännetty kuvakirja	26	8	6	76	13	1	2	3
Kotimainen lastenkirja	111	2	3	11	11	1	1	3
Käännetty lastenkirja	67	1		19	5	1	1	
Kotimainen nuortenkirja		77	3	2	2			1
Käännetty nuortenkirja		51		5				

4. Päähenkilön sukupuoli

	tyttö	poika	tyttö ja poika	määrittelemätön
Kotimainen kuvakirja	32	33	14	8
Käännetty kuvakirja	21	41	6	
Kotimainen lastenkirja	52	42	33	1
Käännetty lastenkirja	34	24	19	
Kotimainen nuortenkirja	41	23	14	
Käännetty nuortenkirja	21	15	14	

5. Perhemallit

	Ydin- perhe	Uus- perhe	Yhden vanhemman perhe	Sateen- kaari- perhe	Sijais- perhe	Adoptio- perhe	Orpo
Kotimainen kuvakirja	26		3	1	4	1	
Käännetty kuvakirja	9	1	1				
Kotimainen lastenkirja	63	4	3	2	1	1	1
Käännetty lastenkirja	20	1	8	1			1
Kotimainen nuortenkirja	49	1	9	2	1	1	1
Käännetty nuortenkirja	11	2	8	3			1